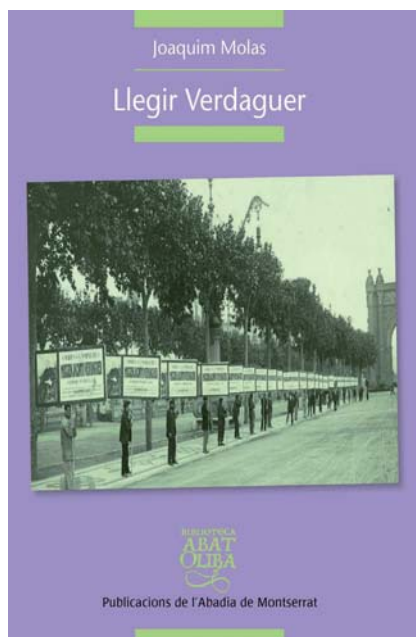

Verdaguer, llegit per Molas

per Pere Guixà

Llegir Verdaguer

Joaquim Molas

Pròleg de Ramon Pinyol i Torrents
«Biblioteca Abat Oliba», 293,
Publicacions de l'Abadia de
Montserrat, Barcelona, 2014.

Joaquim Molas va manifestar diverses vegades que va tenir notícia per primer cop del nom de Verdaguer no pas a les aules, sinó «al carrer» o «al pati» i, més exactament, pels volts de l'any 1942, en una col·lecció de cromos (concretament una col·lecció sobre escriptors, fet que avui dia no deixa de ser una raresa; una col·lecció que «estava plena de les bestieses de l'època», en paraules de Molas, en què apareixien Boccaccio, Cervantes, Lord Byron, Lope de Vega, Eugène Sue, Edgar Wallace, Nietzsche, Unamuno i també uns tals Raimundo Lullio i Jacinto Verdaguer).

I va sentir a parlar també de Verdaguer al voltant d'aquells anys quaranta, quan Molas en tenia uns deu o dotze, a casa seva i en els entorns populars. Va sentir a parlar de Verdaguer com a amic dels pobres, perseguit pels poderosos, gran poeta, escriptor genial, sense gaires més especificacions. Des d'aleshores, aquell nom va resultar inesborrable per a Molas. Es va activar, juntament amb l'interès per la lectura, la curiositat per a saber més coses d'aquell nom il·lustre, que sorgia d'ordinari, entre llocs comuns i automatismes, en converses de tota mena.

El Verdaguer que va conèixer més tard, i ja a través de veus erudites o de textos específics, va ser el Verdaguer devot, al qual va poder aproximar-se (vist l'ambient laic i republicà en què Molas s'havia educat en els primers anys de la infantesa i l'escola nacionalespanyola de la immediata postguerra) sense apriorismes ni reverències, tot i que la religiositat formava part de la vida dels Molas, els quals feien sovint estades curtes al monestir de Montserrat, més ben dit, a les cel·les annexes dels pelegrins. La família cantava de cor el «Virolai» sovint, més aviat simplement pel plaer de cantar-lo, tot i que en realitat no eren gaire practicants. I tenien també com a lectura predilecta un text teatral bastant revelador d'aquesta religiositat distesa: *El místic*, de Santiago Rusiñol.

Ho explica amb detall Molas en la justificació d'aquest volum, que aplega la major part dels estudis i assajos sobre Verdaguer que havia escrit en els darrers trenta anys, una investigació empresa des de l'inici

amb «la idea de comprendre l'escriptor i construir-lo no sols com a objecte històric, sinó també, i sobretot, com a objecte literari».

Aquests escrits, en efecte, abraquen tres dècades enrere. Però va ser cap als anys setanta, data molt més llunyana, quan l'autor de *L'Atlàntida* es va convertir en un dels centres d'interès de Molas. L'any 1980 en va escriure l'entrada per a la GEC, una síntesi nova i compacta que va sorgir de la lectura directa del poeta i no pas de la bibliografia ínfima que, encara que semblava difícil de creure, els estudiosos tenien aleshores sobre el poeta. Molas hi feia una lectura, és ben cert, literària i no pas biogràfica, contextualitzada sempre dins el marc català, però també europeu, i que posava l'èmfasi en les edicions impreses més que no pas en els manuscrits.

Als anys vuitanta, els seus estudis verdaguerians no van deixar d'aparèixer. Així, el 1984 va donar la lliçó inaugural de curs de l'Institut d'Estudis Catalans «Jacint Verdaguer, lector», no publicada mai; un curs universitari sobre *L'Atlàntida* (1985-1986); la conferència de cloenda del I Col·loqui sobre Verdaguer («Els poemes llargs de Jacint Verdaguer: ideologia i forma», 1986); el discurs dels Jocs Florals de Barcelona, també del 1986 («*El Canigó*, un poema ideològic»), i, d'una manera molt destacada, el capítol «Jacint Verdaguer» al volum VII de la *Història de la literatura catalana* de l'editorial Ariel, una veritable monografia des de llavors de referència i que ara figura, revisada i ampliada, en el present recull de textos.

Va continuar als anys noranta publicant textos, en bona part recollits

en aquest llibre, com ara «Sis cartes inèdites de Jacint Verdaguer» (1993); la breu antologia *Jacint Verdaguer: Barcelona fi de segle* (1994), editada per l'Ajuntament de Barcelona; el pròleg al volum de Ricard Torrents *Jacint Verdaguer. Estudis i aproximacions* (1995), una altra obra basilar, a banda del corpus d'estudis de Molas, per als verdagueristes.

Per a *Llegir Verdaguer*, aquest volum que va publicar l'any passat, Joaquim Molas va fer una revisió a fons de tots els materials que conté. I revisar, com ens diu al pròleg Ramon Pinyol, vol dir tenir en compte tota la bibliografia que ha aparegut, rellegir de cap i de nou l'obra de l'escriptor, ampliar i/o matisar aspectes d'interpretació, i fer-ho tot augmentant quan ha calgut els textos i fent petits, o no tan petits, retocs d'estil. L'obra que en resulta és articulada i unitària, malgrat el fragmentarisme i algunes inevitables repeticions, i obre nous camins en la recerca sobre el poeta, com per exemple en l'estudi de l'epistolari, fins a l'actualitat encara no prou explorat.

La mirada de Molas sobre el poeta va respondre sempre a una «reacció contra els prejudicis noucentistes», en paraules d'ell mateix. Hi ha onze treballs en aquest volum, i encara uns quants més en els annexos, que atorguen una proposta global de lectura.

La primera secció és una síntesi, amb força didactisme, que serveix de marc general de l'obra. «Verdaguer: vida i obra» esdevé un recorregut biogràfic que entra de seguida en matèria, mitjançant el sondeig de la ideologia i l'estètica de Verdaguer. Inclou l'anàlisi de força poemes i proses de joventut, *L'Atlàntida*, la poesia religiosa, la poesia civil, *Canigó*, les proses de viatge, la prosa de combat i la prosa intimista, la darrera poesia religiosa i la faceta de folklorista: l'aplec de rondalles.

Aquesta primera secció inclou, al final, l'anàlisi de diversos llibres i obres fidels a la taxonomia anterior, com ara *Aires del Montseny*, *Perles del «Llibre d'Amic e Amat»*, *Jesús Infant*, *Col·lecció de càntics religiosos pel po-*

ble, Roser de tot l'any o Idil·lis i cants místics. Aquesta secció acaba amb l'estudi de tres articles escrits al final de la vida del poeta («Verdaguer, fi de segle»), en què Molas fa un recorregut d'àmplia obertura de compàs per a mostrar l'evolució del pensament de l'autor. Hi veiem el crit d'enyorança d'una arcàdia perduda, però també l'aparició d'un nou sentiment, l'*spleen*, que havia definit Baudelaire i que envaïa, a poc a poc, tots els camps de les lletres europees.

La segona secció i la tercera desenvolupen i aprofundeixen alguns aspectes concrets. La segona, específicament, informa de la producció èpica, i la tercera, del darrer Verdaguer, sobretot del prosista del jo, si bé també hi destaquen els textos, com dèiem, dedicats a l'epistolari i, d'altra banda, algunes indagacions en el Verdaguer teatral. Segurament, per a subratllar que aquestes dues seccions formen part d'un mateix discurs, la segona s'obre amb unes notes sobre el pensament literari del poeta i la tercera es tanca amb unes altres notes sobre la seva fortuna més enllà de les fronteres lingüístiques, més concretament sobre el món espanyol de la Restauració. En la segona secció, cal destacar el breu text «Sobre les raons d'una mitificació», que va crear un punt i a part en els estudis sobre el poeta.

Les tres seccions queden completades amb dos apèndixs de circumstàncies sobre la cabdal edició *Totes les obres* (2002, Proa), preparada juntament amb Isidor Cònsul. El primer text ens fa avinent la importància d'aquella edició completa (va ser escrit per a l'«Anuari Verdaguer», XIV, 2006) i el segon és una introducció al primer volum de les obres completes, que era el de prosa. Com queda clar en molts d'aquests escrits, Molas va ser dels primers a reivindicar el Verdaguer prosista al mateix nivell que el poeta.

És molt possible que els estudiosos del poeta ja tinguin aquests articles en volums publicats anteriorment (en aquest sentit, la nota de procedència dels textos és cabdal i funciona com

a bibliografia). Per als lectors menys acadèmics que volen escrutar el refons de l'obra de Verdaguer, esdevé un llibre substancial, imprescindible, que analitza críticament la producció verdagueriana, subratllant-ne els valors intrínsecs i situant-la adequadament en la història de la literatura catalana contemporània. Aquest compendi de textos, fruit de moltes dècades de lectura apassionada i d'anàlisi lúcida, és el penúltim llibre publicat pel mestre Joaquim Molas.